

Råvildtets brunst

Man hører ofte jægere diskutere en flytning af bukkejagten. Et meget brugt argument er, at ved at undgå forårsjagten får de stærke bukke lov til at beslå råerne. Men om det reelt vil ændre noget, sætter vores hjortevildtkonsulent spørgsmålstejn ved.

Tekst: Mads Flinterup
Foto: Max Steinar

Under brunsten taber bukken en stor del af sin sædvanlige agtpågivenhed, og jagten kan være noget lettere end normalt. Denne seksender blev nedlagt få sekunder efter at fotoet var lavet.

NATUR/VILDTFORVALTNING: Hos då- og kronvildt er hjortene ikke territoriehævdende. Dåhjortene kæmper indbyrdes om dåernes gunst. Kronhjortene kæmper indbyrdes om retten til at beslå hinderne. Hvis dåen eller hinden ikke beslås ved første ægløsning, går der en østrus på ca. tre uger, hvorefter hun igen løsner æg. Konkurrence mellem hjortene er afgørende for artens genetiske selektion. Studier dokumenterer, at henvend halvdelen af alle hjorte aldrig kommer til fadet i brunsten (se i øvrigt Jæger 9/2020).

Sådan er det bestemt ikke hos råvildtet.

Bukkens territorium

Når bukken i foråret fejer sin opsats, er det et vidnesbyrd om, at han er klar til at videreføre arten. Er bukken stærk nok, tilkæmper han sig et territorium. Et bukketerritorium er i størrelsesordenen omkring 20 ha. Er bestanden tyndere, er bukkens territorium større; er bestanden tættere, så er det mindre (se Jæger 10/2013 s. 53-55).

Inden for sit territorium tolererer bukken ikke andre bukke, der udgør en trussel for hans territorium. Dog tolereres svagere bukke. Hævdelsen af ter-

ritoriet er stærkest i april og maj. Når først sommeren går i gang, er magtbalancen på plads, og der bruges ikke unødige kræfter på indbyrdes kampe. Falder en territoriehævdende buk bort, optager en satellitbuk pladsen.

Råens homerange

Råen hævder ikke territorium på samme måde som bukken. Hun præfererer dog udvalgte steder i terrænet, og her ser hun andre råer som uønskede. Råvildtet er asocialt af natur. Det hænger sammen med dets fødesøgningsmønster. Råvildtet er en udpræget feinschmecker, som nøje udvælger sig de bedste fødeemner. Det være sig urter, skud, knopper m.v. Disse fødeemner kan af åbenlyse årsager kun ædes én gang, hvorfor rådyr ser andre rådyr som direkte fødekonkurrenter.

Råvildtet har forlænget drægtighed, hvilket betyder, at de befrugtede æg først fæstnes til livmoderen omkring vintersolhverv. Processen styres af hormoner, og disse styres som udgangspunkt af dagslængden. Denne proces sikrer, at lammene sættes, når landskabet er mest frodigt. Dog viser nærmere undersøgelse temmelig stor variation i, hvornår lammene sættes. I et østrigsk

studie registrerede man 4.026 fødsler hos råvildt. De første lam blev sat så tidligt som 22. marts, de sidste så sent som 24. august. 70 % af alle lam blev dog sat mellem 15. maj og 15. juni.

En ægløsning

En afgørende faktor for råens ægløsning er hendes kondition. Desto bedre kondition, desto flere æg løsnes. Hvis råens kondition er for ringe, løsner hun ikke æg. Skulle der støde forhold til, som gør, at råens kondition bliver ringere efter beslåning, kan det også ske, at æggene ikke fæstner sig til livmoderen og blot udstødes.

Råen løsner kun æg én gang om året. Netop fordi råen kun har ét skud i bøsken for at blive beslået, har hun ikke de store valgmuligheder, når det gælder partner. For at sikre sig, at der er en buk parat ved ægløsning, udsender hun døgn før duftstoffer, som har til formål at "tryllebinde" bukken. Er der ingen ledig buk, eller finder råen ikke områdets buk attraktiv, forekommer brunst-ekskursioner, hvilket vil sige vandring uden for hendes normale homerange for at finde en buk. I et studie fra Toscana i Italien, hvor man fulgte 32 råer mærket med gps-halsbånd, havde 55 %

Afvigelser fra normen

Tilsyneladende har råvildtet oftere hormonelle afvigelser end det større hjortevildt. Abnorme bukke forekommer langt hyppigere end abnorme hjorte. Råer med (begyndende) opsats(dannelse) ses jævnlige, derimod ses geviranlæg hos dåer/hinder så godt som aldrig. Hvilke indre effekter af afvigelser fra normalen på hormonsiden der gør sig gældende hos råvildt, kan man kun gisne om. Derfor forekommer der sikkert individer, som kan løsne æg mere end én gang om året. Der er givetvis afvigere, som ikke har forlænget drægtighed osv. Sådanne afvigelser er der ikke noget unaturligt i. Det er netop sådanne tilfældige afvigelser, som gør, at der over adskillige generationer kan opstå nye arter.

Råvildtets reproduktion:

- Råen løsner æg én gang om året.
- Desto bedre kondition råen er i, desto flere æg løsner hun.
- Råen lader sig beslå af den til enhver tid mest attraktive buk.
- Råen har forlænget drægtighed. Det vil sige, at fosterudviklingen først starter sidst i december.
- Højsæson for at sætte lam er medio maj til medio juni.
- Højsæson for brunsten er medio juli til medio august.

det første år og 33 % det andet år brunst-ekskursioner. Disse ekskursioner var i fugleflugtslinje mellem 0,6 og 3,0 km fra deres normale home range. Ekskursionerne varede mellem 30 og 52 timer. I et stort europæisk studie, hvor man analyserede 235 gps-mærkede rådyr, fandt man, at 41,8 % af råerne havde brunst-ekskursioner.

Udvælgelse af partner

Selvom råen ikke finder det, hun søger inden for sin normale homerange, er der ingen garanti for at finde "prinsen på den hvide hest" ved en brunst-ekskursion. I sidste ende må råen lade sig beslå af den buk, som byder sig til, eller undlade at blive beslået.

Undersøgelse af råers gule legemer dokumenterer, at goldråder optræder oftere i jægerens forestillingsverden end i naturen. Realiteten er, at råer lader sig beslå af den forhåndenværende buk.

Det betyder også, at enhver buk før eller siden får chancen for at videregive sine gener. Naturligvis vil stærke, attraktive bukke, som holder attraktive territorier, have langt større sandsynlighed for at beslå en eller flere råer i løbet af brunsten. Men selv den ynkkeligste etårsbuk bør være på stik-

kerne, når råen er på udkig efter en partner, og før eller siden får han heldet med sig. Konkurrence mellem bukke har dermed ikke samme store betydning for råvildtet genetiske selektion, som konkurrencen mellem hjorte har det hos då- og kronvildt.

Effekten af at rykke bukkejagten

"Jeg har altid undret mig over tidspunktet for bukkejagten i foråret. Dette relateret til, at de bedste bukke bør være dem, som "beslår" råerne, når de kommer i brunst".

Dette og lignende argumenter fremføres ofte i forhold til ændring af jagttiden på råbuk. En del jægere ønsker en jagttid på råbuk, som ligger efter brunsten, som det kendes fra Sverige. Spørgsmålet er blot, om det reelt set giver den ønskede effekt at flytte jagttiden.

De bukke, der er ældre end ét år i bukkejagten, er jo åbenlyst de bukke, som var til rådighed for råerne under forrige års brunst. Dvs. de voksne bukke, som skydes i bukkejagten, er netop dem, som må forventes at være fædre til samme års lam. Det år, man måtte vælge at ændre jagttiden, vil netop de bukke jo blive sparet, hvorved de kan deltage i endnu

en brunst, men hvad så? Så vil de blive skudt efter brunsten og altså ikke være til rådighed for næste års brunst. Genpuljen vil altså efter år et ikke være fundamentalt anderledes end tidligere! Og dog vil én ting vil være forandret: Samtlige etårsbukke vil også være til rådighed i brunsten. Ved en jagttid før brunsten vil en del af etårsbukkene være skudt, hvorfor de ikke vil nå at bringe deres gener videre. Men for bukke ældre end ét år vil en ændring af jagttiden ingen reel effekt have!

En flytning af bukkejagten med det formål at sikre en stærkere råvildtbestand virker derfor ikke særligt oplagt. Ser vi på Sverige, går man p.t. målrettet efter en udvidelse af bukkejagten, således at den starter i foråret. Ser vi på alletiders internationale liste over opmålte opsatser, domineres listen af to nationer, Ungarn og Storbritannien. Jagttiden på råbuk er her henholdsvis 15/4 til 30/9 og 1/4 til 20/10.

Kvaliteten af bukke, som nedlægges, kan dermed dårligt sammenkædes med, hvornår de er jagtbare. Som med alt anden målrettet handysforvaltning handler det ikke om, hvornår, men om hvilke dyr der nedlægges. mf@jaegerne.dk